

לְפָקֵחַ עֵינַיִם עוֹרוֹת
לְהוֹצִיא מִמַּסְגֵּר אֲסִיר
מִבֵּית כָּלָא יוֹשְׁבֵי חֹשֶׁךְ
(ישעיה מב ז)

כתב וערך: יוסף רוזן

לתגובות הערות והארות bit765765765@gmail.com

הקדמה קצרה

חוברת קטנה זו באה כמענה לבעיה כאובה מאוד של אברכי גור המודרכים בהדרכה קיצונית מאוד בענייני הבית, מה שגורם להם לבעיות קשות וסבל רב. גם לרבים שאינם נמנים על קהילת חסידי גור יש חוסר בהירות גדול ונורא בעניינים אלו ומקיימים את מצוות הבית כעוורים באפילה, מה שגורם לחסרון גדול בשלום בית ובכל החיים הרוחניים של האברכים ונשותיהם. וניתן לומר בוודאות שרובא דרובא מכלל ציבור היראים, ימצאו חידוש וחיזוק בדברים המובאים בחוברת זו. ולרבים מאוד יהיו הדברים חדשים ממש.

מטרת החוברת היא ללמד את השקפת התורה כפי שמתבטא בש"ס ובראשונים, ולדרבן את הקורא ללמוד ביסודיות את ההנהגה הנכונה ממדריך הגון. בחוברת יבואר עוד שלא רק שההדרכה הגוראית [והדומות לה] היא טעות חמורה והפוכה מכוונת התורה, אלא שהיא אסורה בתכלית והנוהג על פיה עובר על איסורים חמורים ביותר, ועלול לאבד עצמו משני העולמות. כמובן אין כאן שום רצון להתנגח ולנהל ויכוח לשם ויכוח

ודבר אליך הקורא : ישנם הרבה זרמים ביהדות התורנית, כמו ליטאים וחסידים, והרבה תת זרמים כמו החסידויות השונות והפלגים הליטאיים. לכל קבוצה יש הנהגות שונות ודגשים שונים, ובדרך כלל אין לאדם צורך להכריע בין הזרמים כי הוא הולך לפי מנהג אבותיו. ומכיון שגם הליטאים מודים שעיקר עבודת ה' היא העבודה הנעשית בהתלהבות ובשמחה, וגם החסידים מודים שלימוד תורה הוא הדביקות הגדולה ביותר, אין ביניהם הבדלים עקרוניים ביסודי הדת וכל ההבדל הוא על הדגשים, היכן לשים את כובד המשקל ומהיכן להתחיל. אך אלו ואלו מודים שבכל דרך שיבחר לו האדם הוא יכול לעבוד את בוראו באמת ובתמים ולהשיג דרגות גבוהות. שונה לגמרי הוא הנושא העומד לפתחינו, השקפת התורה [שנמסרה על ידי מרן הגאון הקדוש בעל החזון איש זצוקל"ה ואחריו מרן הגאון הקדוש רבי ישראל יעקב קנייבסקי [הסטייפלר] זצוקל"ה], גורסת שהנהגת גור היא איסור גמור ועקירת עיקרי תורה בחמורות שבחמורות, והמקיימה עלול לאבד עצמו משני העולמות, ולכן כן אי אפשר להתחבא מאחרי הסינר הגדול של החסידות והמפלגה בטענה שכיון שנולדתי 'גערר' עלי להשאר כך עד מותי וה' הטוב יכפר, אלא חובה על כל אחד ואחד לברר בעצמו ולהכריע איזו דרך יבור לו. והדברים נכונים שבעתיים בשעה שהורה בא לבחור את הדרך בה יחנך את ילדיו, כפי שיבואר להלן.

כמובן שדברים אלו נכתבו רק כנגד היצר הרע הגורם לך לקפוא מפחד ומיאוש ולא לקחת אחריות על חייך, אבל לאחר קריאת החוברת והפנמת הדברים לא תצטרך לשכנועים כי פשוט תבין :

הנני נותן לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע ובחרת בחיים למען

תחיה אתה וזרעך

זאת ועוד.

בתקופה האחרונה נתרגשה על עם ישראל צרה גדולה, אשר לא היתה כמוה מיום היותו לגוי. מהפכת האינטרנט מאיימת על יסודות בתי ישראל ! כפעם בפעם מתפרסמים סיפורים מסמרי שער על אבות למשפחות, מבוססים ובעלי מעמד מכובד, שלפתע פתאום נטשו הכל והלכו אחר ההבל, בהשאירם אחריהם בנים ובנות יתומים חיים, באכזריות בלתי נתפסת כלפי עצמם ובשרם. אימהות למשפחות נטשו את ביתן והלכו לרעות בשדות זרים בעוד בבית נשארו ילדים קטנים ובוכים : אמא להיכן הלכת ! גם תנין חלצו שד היניקו גוריהן, בת עמי לאכזר כיענים במדבר !

איך נהיתה כזאת ??

והכל עומדים אובדי עצות, ומנסים בכל כח להעמיד חומה בצורה כנגד הסחף הנורא, אך מחמת השינויים העצומים המתחוללים בעולם בו הטכנולוגיה משנה את חיינו כליל, כמעט בלתי אפשרי להיפרד מהאינטרנט. ותחילתו ב'צרכי פרנסה' וסופו מי ישורנו.

בשעה נוראה זו הכרח גמור הוא לחזק ולבסס את יסודות הבית היהודי, למען יעמוד בפני הגלים הנוראים העומדים להטביעו כליל במים הזדונים !!

פרק א'

מצות עונה

אחת מתרי"ג מצוות האמורות בתורה היא מצוות עונה כנאמר 'שארה כסותה ועונתה לא יגרע'. ומצוה זו היא יסוד ותשתית הבית היהודי, מצוות עונה היא חובת הבעל כלפי אשתו, והמצוה מבוססת על ההנחה הפשוטה שמניעת עונת תשמיש היא עינוי עבור האשה כפי שנאמר 'אם תענה את בנותי' ופירש רש"י שם 'למנוע מהן עונת תשמיש'. וכן נפסק להלכה ברמב"ם ובשו"ע שאסור למנוע מאשה את עונתה. וכך מתחייב כל איש מישראל לאשתו בכתובתה 'למיעל לותייכי כאורח כל ארעא'.

וכאן מתבקש הסבר קטן, טבע האשה הוא שבימי נערותה אין לה משיכה למגע וכו', ועד שלא טעמה טעמים של חיים משותפים אין לה שום משיכה פיזית לענין. [וזה בשונה מהאיש שמגיל מאוד צעיר מתפתחת בו המשיכה הפיזית למגע וכו']. ולכן פשוט וברור שעד שלא הטעימה בעלה בטעמים של חיי הנישואין כתיקונם אין לה שום מושג מהם, ואין מחילתה מחילה, שהרי זה כקטן שמחל על אלף אלפים דינרי זהב. ומה שמתנים איתה לפני החתונה הוא פטומי מילי בעלמא. וגם מה שמוחלת אחרי החתונה אין לו שום משמעות כל עוד לא טעמה טעם עונה כתיקונה. משל למה הדבר דומה, למי שיכה את אשתו בכל פעם שמקיים עונתה שודאי תמחל לו על עונתה בלב שלם..

עוד דבר פשוט שיש לך לדעת, שבעל הנוהג על פי הדרכת גור אינו מקיים מצות עונה לעולם! כי גם באותן הפעמים שהוא נזקק לאשתו, אין זה נותן לה שום הנאה ושום רגש של שייכות עימו שזהו עיקר מצות עונה, כמובן לכל דרך. ונמצא שביטל מצות עשה זו כל ימיו. וגזל מאשתו את עיקר שמחת חייה ואושרה גזל שאין לו השבה, ואין שום דבר בעולם שיוכל לפצות על חסר נורא זה.

פרק ב'

מצות האשה

בפרק א' דיברנו מחובת הבעל כלפי אשתו. ועתה נדבר על חובת האשה כלפי בעלה.

אמרו חז"ל (נדרים כ:): 'אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל אדם שאשתו תובעתו הויין לו בנים שאפילו בדורו של משה רבינו לא היו כמותם' ומפרשת הגמרא שאינה תובעתו בפה [שזה אסור משום צניעות] אלא 'מרציא ארצוי' דהיינו שמקשטת עצמה לפניו ומראה לפניו שחושקת בו שעל ידי זה מעוררת את תאוותו ונזקק לה. וראה מה שאמרו חז"ל על הפסוק (שמות לח ח) במראות הצובאות. 'בנות ישראל היו בידן מראות, שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן, והיה מואס משה בהן, מפני שעשויים ליצר הרע, אמר לו הקב"ה קבל, כי אלו חביבין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים צבאות רבות במצרים, כשהיו בעליהם יגעים בעבודת פרך, היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותם, ונוטלות המראות, וכל אחת רואה עצמה עם בעלה במראה, ומשדלתו בדברים, לומר אני נאה ממך, ומתוך כך מביאות לבעליהם לידי תאוה, ונזקקות להם, ומתעברות ויולדות שם, שנאמר תחת התפוח עוררתיך (שיר השירים ח, ה), וזה שנאמר במראות הצובאות, ונעשה הכיור מהם, שהוא לשום שלום בין איש לאשתו, להשקות ממים שבתוכו למי שקנא לה בעלה ונסתרה', עד כאן לשון רש"י שם.

הדברים מדברים בעד עצמם ואינם צריכים שום תוספת הסבר, התורה רואה את המצב בו אשה מעוררת את בעלה על ידי יופיה להזקק לה כמצב הרצוי והנשגב ביותר בחיי הנישואין. ולא ח"ו כעצת היצר! [ואם תשאל למה לא ציוותה תורה גם על האשה לקיים מצות עונה עם בעלה ולא למנוע עונתו, התשובה היא פשוטה מאוד, מאותה הסיבה שלא ציוותה התורה לאכול ולישון, הרי נעשה את זה גם בלא ציווי התורה, וכיון שלפי התורה 'והוא ימשול בך' דהיינו שהבעל תובע את האשה, שוב אין צריך לצוות את האשה כי הבעל יתבע את שלו].

פרק ג'

כה עשו חכמינו

בכל מצות התורה ישנה מצות חינוך שעיקרה לימוד הקטן משעה שהגיע לכך את סדר קיום המצוה כדי שיתחנך ויתרגל לקיימה כהלכתה, שונה מכך היא מצות עונה שאין בה חינוך... ואם כן יש לנו חוסר גדול בבואנו לקיים מצות עונה כי לא נדע איך ההנהגה הראויה בפועל, שהרי לא היינו בחדרו של אבא או בחדרו של הרב..

לאשרינו לא נטשנו חכמינו זכרונם לברכה כעוורים באפילה, והניחו במרחבי הש"ס פנינים יקרות של הדרכה שיאירו את ביתנו ואת חיינו באור התורה הקדושה. להלן כמה מהם :

עירובין ק': 'ומעוף השמים יחכמנו' זה תרגול שמפייס ואחר כך בועל. אמר רבי יוחנן אילמלא לא ניתנה תורה היינו למידין צניעות מחתול וגזל מנמלה ועריות מיונה, דרך ארץ מתרגול שמפייס ואחר כך בועל, ומאי מפייס לה אמר רב יהודה אמר רב הכי קאמר לה זביננא ליה זיגא דמטו ליה עד כרעיה [- מתנועותיו נראה שאומר לה: אקנה לך מלבוש שמגיע עד רגליך. ופיוס זה הוא הנהגת דרך ארץ שלמדים מתרגול]

שבת קמ': 'נקיט מרגניתא בחדא ידיה וכורא בחדא ידיה מרגניתא אחוי להו וכורא לא אחוי להו עד דמיצטערן והדר אחוי להו' ומפרש רש"י: 'מרגניתא בחדא ידיה וכורא בחדא ידיה. כשבעליך ממשמש ביך להתאוות ליה לתשמיש ואוחז הדדים בידו אחת והאחרת עד אותו מקום: מרגניתא אחוין ליה. הדדין המציאי לו שתתרבה תאותו ומקום תשמיש אל תמציאי לו מהר כדי שיתרבה תאותו וחיתבו ויצטער הדר אחוי ליה'. האמורא הקדוש רב חסדא מלמד את בנותיו איך 'מטפלים' בבעל: תחילה ממציאים לו את הדדים כדי שיתאווה ויצטער, ורק אחר כך ממציאים לו את 'אותו מקום', ומהי 'היד השניה המגעת עד אותו מקום' שרומז עליה רש"י? כאן נמצא 'הסוד הגדול' שעושה את ההבדל בין שלום בית לחורבן הבית, ואם אינך יודע, שאל את מי שידוע [רמז: מאותה סיבה נקראת בלשון חכמים האצבע האמצעית ביד ימין 'שבה משמח את אשתו'].

איך היתה האוירה בחדר המיטות של קדושי עליון דוגמת הבעש"ט והגר"א? אינני יודע. אבל אני יודע איך היתה האוירה בקודש הקדשים של האמורא הקדוש השרף הנורא 'רב' שהיה גדול האמוראים [ואמרו עליו שלא שח שיחה בטילה מימיו]. ברכות סב. רב כהנא על גנא תותיה פורייה דרב [רב כהנא נכנס מתחת למיטתו של רב כדי ללמוד איך מקיים מצוות עונה] שמעיה דשח ושחק ועשה צרכיו, אמר ליה דמי פומיה דאבא כדלא שריף תבשילא. [ומפרש רש"י: שמעיה דשח ושחק. עם אשתו שיחה בטלה של ריצוי תשמיש: ועשה צרכיו. ושימש מטתו: כדלא שריף תבשילא. כאדם רעב כמו שלא שמת מטתך מעולם שאתה נוהג קלות ראש זה לתאותך]. א'מר לו, כהנא הכא את, פוק דלאו אורח ארעא [אמר לו כהנא, צא החוצה שאין זה דרך ארץ] אמר לו תורה היא וללמוד אני צריך. באותו הפרק שרב כהנא היה תלמידו של רב, מן הסתם היה רב אז זקן ושבע ימים, והנה 'שח ושחק' וכפי שאמר רב כהנא שמדיבורו הוא נשמע כאדם רעב 'כמו שלא שמת מיטתך מעולם'!

שאלה: שניים קיימו מצות עונה, אחד לא היה לו כל כך חשק ועשה כדי לקיים את המצוה ואילו חברו בא מלא תאוה כאילו כבר חודשים לא טעם.. מי משובח ממי? תשובה בקטע הבא:

נדה יז: ושל בית מונבז המלך היו עושין ג' דברים ומזכירין אותן לשבח היו משמשין מטותיהם ביום ובהמשך: דאגב דאיכא אונס שינה מגניא באפיה. ומפרש רש"י: אונס שינה. מתוך שהוא נאנס בשינה אינו מתאווה לה כל כך ומשמש לקיום מצות עונה בעלמא או לרצותה ולבו קץ בה והוא מבני תשע מדות דאמרו בנדר' (דף כ:): בהמשך ניגע שוב בסיפא של דברי רש"י המחרידים כל לב יהודי.

אפשר להכביר בעוד ציטוטים רבים מדברי חז"ל המאירים את הנפש באור חדש ובהיר. ראה למשל:

שבת כה: 'ותזנח משלום נפשי נשיתי טובה' מאי ותזנח משלום נפשי וכו' ר' אבא אמר זו מטה מוצעת ואשה מקושטת לתלמידי חכמים.

שבת קנב: 'משכין שלום בבית בטל', ופירש רש"י משים שלום בבית. אבר תשמיש. חד וחלק, השלום בבית תלוי באבר קטן, ולא בשום דבר אחר ומשבטל זה, בטל שלום הבית.

וכן נוכל להביא עוד מאמרי רבים מדברי חז"ל, שמכולם עולה תמונה ברורה, חד משמעית, ובלתי ניתנת לפקפוק: חז"ל ראו במצות עונה מתוך אהבה ותשוקה הדדית את עיקר שלום הבית ויופיו והוא הוא המשרה שכינה בבית [תזכורת: איך נראו הכרובים בקודש הקדשים?]. על איזה מכתבי הקודש נאמר שכל השירים קודש והוא קדש קדשים?]. וכך נהגו כל חכמינו זכרונם לברכה בכל הדורות בלא שום חולק ומפקפק.

פרק ד'

ההפסדים והנזקים הנוראים הנגרמים מהנהגת הבית עפ"י הדרכת גור

עד כאן דיברנו על החיובי, נאלץ להקדיש גם כמה מילים לצד השלילי: אמרו חז"ל: יבמות סח: דיינו שמגדלות את בננו ומצילות אותנו מן החטא. וכן בקידושין כט: בן עשרים שנה ולא נשא אשה כל ימיו בעבירה, בעבירה סלקא דעתך, אלא אימא כל ימיו בהרהור עבירה. עולה מהאמור שאחת המטרות העיקריות בנישואין היא הצלת האדם מן החטא של עבירה והרהורי עבירה, ומבואר בהרבה מקומות שהצלה זו נעשית על ידי שיש לאדם פת בסלו, שאז אינו מסתכל ומהרהר באחרות אלא באשתו. וכן פסק הרמ"א (סי' רמ) שהמקיים מצות עונה כדי להנצל מן החטא כוונתו ראויה.

והנה הדבר פשוט וברור שהנהגה כהדרכת גור אינו ניצול כלל מן החטא על ידי אשתו שהרי אין לו פת בסלו כלל כי אין הדבר תלוי ברצונו כלל. והמעט המותר לו אין בו כדי שביעה ורק נעשה רעב יותר, ואדרבה, אם עד שנשא אשה לא ידע מהו טעם חיי הנישואין, משנשא אשה, הרי כבר טעם משהו מדובשם, וגם ישן עם אשתו באותו החדר ורואה בשכבה ובקומה וזה מעורר בו את היצר תמיד, ואין לאל ידו למלאות תאוות, ומעתה הוא

שקוע יותר ויותר בהרהורי עבירה, כי אין לו פת בסלו [ובפרט בתקופות הפרישות הארוכות כמו אחר לידה].
ואין מי שיכול להכחיש שכך היא המציאות. ומי יודע כמה הרהורי עבירה והוז"ל ואף מכשולות מעשיים באו
בעקבות הטעות הנוראה של 'הדרכת גור'.

ויתירה מכך, המתבונן בדברי חז"ל יראה שעיקר התביעה על האדם במלחמתו עם היצר אינו על מה שלא
ניצחו במלחמה פנים אל פנים, כי יצר לב האדם רע מנעוריו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, ועיקר התביעה
מן האדם היא שלא להביא עצמו לידי נסיון, כמבואר בחז"ל (בבא בתרא נז:): שהמהלך על יד נהר שיש נשים
שאינן צנועות, אם יש לו דרך אחרת לעבור בה והולך שם, אפילו אם עצם עיניו ולא הסתכל נקרא רשע, על
שהביא עצמו לידי נסיון, ועתה, ענני אחי, האם יש בעולם 'מביא עצמו לידי נסיון' יותר ממי שפורש מאשתו
ונמנע ממה שהעניק לו הקב"ה בהיתר גמור. ומה יענה ליום הדין כשישאלוהו 'למה לא עמדת בניסיון' ואם אמר
יאמר העבד 'יצרי אנסני' בוז יבוזו לו, שכן מי הוא שהכריחו לגרות יצר הרע בנפשו, על ידי אותה פרישות
מדומה שהיא היפך דעת תורה.

ומצד האשה, כתב מרן החזו"א זצוקל"ה במכתבו הידוע שטבע האשה להשתוקק למציאת חן בעיני בעלה
ואליו עיניה נשואות, וברור לכל בר דעת שבורא העולם טבע כך בטבעה כדי שתשתוקק תמיד לבעלה ותרצה
להיות עמה שעל ידי זה יהיה קיום העולם ויסוד שלום הבית. וכפי שהובא לעיל בפרק ב' דעת חז"ל שזוהי
פסגת השלימות והשראת השכינה שתהא האשה מרצה את בעלה על ידי יופיה. ומה עשה יצר הרע? בלב
את היוצרות עד שנמנו וגמרו שאין לאשה לפתות ולרצות את בעלה וכביכול היא מכשילתו כשמעוררת את
תאוותו אליה. ומעתה האשה בביתה צרורה כאלמנה לא תכחול ולא תפקוס ולא תתקשט, אבל מה תעשה
והטבע דוחק ורצונה להתנאות עודנו בתוקפו, לזה נתן היצר הרע פתרון: שתתקשט בחוץ ותלך בראש כל
חוצות ככלה בחופתה וד"ל. וכך 'הרוויח' היצר פעמיים, אחת שבביתה אינה ממלאה את תפקידה להציל את
בעלה מן החטא, ושתיים, שבחוץ מראה עצמה ומכשילה את הרבים בחמורות.

קורא נעים! אם בכל האמור אין די לזעזע את נשמתך מגודל הטעות והעוולה שבהדרכת גור, הריני להודיעך
שכל האמור הוא אפס קצה רעתה, כי בנושא הנורא מכל עדיין לא נגענו והוא 'חשש הפסול ופגם הזרע' בבנים
ובנות, הבא מכח ההנהגה הרעה הזאת. וכמובן אין ביכולתי להאריך בנושא עדין זה, אבל המעיין היטב בסוגיא
בנדרים כ: [ודו"ק היטב בדברי רש"י המובאים לעיל, שאפילו כשעושה בהעדר אהבה וחשק כראוי כבר עלול
להיכנס בכלל המידה הזאת], תסמרנה שערות ראשו בהבינו את התוצאות החמורות שיש מהנהגה זו לזרעו
ולזרע זרעו שעל ידה חל בהם פגם נורא ואיום, ופגם זה ילווה אותם עד סוף כל הדורות, ואיני מכחש שעני
יורדות דמעה כשאני כותב דברים נוראים אלו! ומה יענה כסיל ליום הדין הגדול כשיבואו מאות מאות מיוצאי
חלציו ויזעקו בקול מר 'למה פגמתנו'????

ויש להוסיף כאן עוד נקודה חשובה, רבים וטובים שנהגו כהנהגת גור והדומות לה הגיעו במשך הזמן לכלל
הבנה שלא זו הדרך ולא זו העיר, ונטשו את הנהגה קלוקלת זו. אבל דא עקא, שמכיון שנקבע והושרש בדעתם
הטעות הנוראה שהנהגת התורה דורשת פרישות מתמדת וכל הנהגה עם אשתו הרי הוא חוטא ופושע, שוב
לא הבדילו בין מותר לאסור ובין טמא לטהור. וכיון שהתירו את הרצועה נתנו דרור ליצרם ופרקו כל עול,

בהריסת גדרי הקדושה הצניעות והאנושיות. כמאמרו של אחר (חגיגה טו.) 'הואיל ואיטריד הוא גברא מההוא עלמא ליפוק ליתנהי בהאי עלמא'. רח"ל. ולא ידעו ולא יבינו שאדרבה ואדרבה, הנוהג על פי דעת תורה ונהנה עם אשתו באופן הראוי לא רק שאינו מטמא את עצמו אלא מתקדש ומתטהר, וממליך יצר טוב עליו. כי הוא לומד שלא לטרוף כחיה להנאת עצמו, אלא לעסוק בטובת והנאת אשתו ומתוך שהוא מהנה אותה גם הוא נהנה, וזוהי הקדושה האמיתית שיהא אדם עוסק בנתינה, ונהנה מהנתינה הנאה ללא גבול [וראה עוד בקובץ ה'הדרכה לגבר' שכתבתי בס"ד].

פרק ה'

הרגשות בנישואין ובכללות החיים

ידוע לכל שעיקר החפץ בנישואין הוא **האהבה** בין בני הזוג, וכפי שתיקנו חז"ל בברכת הנישואין אשר ברא וגו' אהבה אחווה שלום ורעות, וכן ציוו חכמים על הבעל שיהא אוהב את אשתו כגופו (יבמות סב: רמב"ם אישות פט"ו הי"ט). ועיקר תקוות בני הזוג היא למצוא זה בזו וזו בזה איש כלבבם שיבין לרוחם יכאב את מכאובם וישמח בשמחתם. ועל מצב אידיאלי זה אמרו חז"ל איש ואשה, זכו שכינה ביניהם, ועל הפכו אמרו לא זכו אש אוכלתן.

והנה הנסיון מורה, וכל המצוי בענייני שלום בית יאשר דבר זה ללא שום פקפוק, שמחמת שינוי הטבעים בין איש לאשה אינם יכולים להסתדר יחד כשני חברים בעלמא, ואי אפשר בשום אופן שתכנס אהבה ביניהם ללא עניין זה של מצות עונה. ובלא שיקיימוה כתיקונה מתוך תשוקה והנאה הדדית, אין שום אופן בעולם שיתחברו זה לזה מתוך אהבה. והחיים המשותפים בלא קיום מצות עונה כהלכתה הם משא כבד של סבל הדדי כיון שאין ביניהם אהבה ומחמת שינוי הטבעים כל מה שהאשה מבקשת מבעלה נדמה לו כהר גדול. וכן מה שהוא מבקש ממנה נראה לה כבלתי מוצדק, ומתקיים בהם מאמר חז"ל 'לא זכו אש אוכלתן'.

זאת ועוד אחרת, החיים בבית שבני הזוג אינם מקיימים את הדרכת התורה, הם חיים קפואים ללא רגש, וללא מילים המביעות חיבה תמיכה ואמפתיה, הכל מתנהל בסיגנון צבאי, כשהדבר היחיד המוערך הוא יעילות. חיים כאלה הם גהינום עלי אדמות, ואוי לו לבן או לבת שגדלים בבית כזה ששוררת בין כתליו אוירה של מחנה צבאי בעת מלחמה.. הללו גדלים מסורסים מבחינה רגשית, ואין להם את היכולת לחוש ולהביע רגשות כמו אהבה קירבה ואושר. שהם טעם החיים עלי אדמות.

[במאמר המוסגר אבקש להוסיף נקודה חשובה, שאין לי סימוכין לה, אבל אני משער שכך היא. עניין הפרישות של חסידות גור מקורו כפי הנראה בחסידות קוצק ששם היו שרפי עליון שעיקר עבודתם היתה לעבוד באמת ללא שום זיוף והונאה עצמית, וכיון שבחיי הרגש יש הרבה מקום לדמיון והונאה עצמית, גזרו על עצמם שלא להוציא מרגשותיהם חוצה כלום, כדי שיהא הכל על טהרת הפנימיות. וכל זה היה רק מן השפה ולחוץ, שלא הוציאו את פנימיותם חוצה, אבל תוכם היה מלא וגדוש ברגש עמוק וחודר כאותה לבה הבוערת בתוך הר געש ואינה פורצת שמרתיחה והולכת ללא שיעור. [ואם תאמר, מנין לי שכן הוא, אענה ואומר שמוכרח הוא להיות כך, שאי אפשר לאדם לגדול בתורה וביראת שמים בלא חיי רגש כי הרגש הוא המנוע המגדל את האדם, ואי אפשר לו לאדם לבוא בשער קיום מצוות אהבת ה' ואהבת ישראל בלא שיהא בו רגש חי ובריא של אהבה. גם

מכתבי חסידי קוצק ומהסיפורים שנשמרו אודותיהם עולה תמונה ברורה של אנשים בעלי רגש עמוק]. אבל מה עשו שוטים שקלקלו ? לקחו אנשים קטנים בתחילת חייהם שעדיין אין בהם שום רגש של אהבה ושל שייכות, וציוו עליהם חיים קפואים ונטולי רגש, כאילו יש לזה שייכות להנהגת שרפי קוצק. ואם הנפש המעונה מתמרדת ויש חריקות, נותנים לה כדורים..]

ועוד נקודה יסודית מאוד, הקב"ה ברא את הגבר עם שאיפה עצומה לתת להעניק ולגונן, וכאשר הוא מקיים את מצות עונה כתיקנה ומענג את אשתו וממלא את סיפוקה אין מאושר ממנו. ואין דבר אכזרי יותר ממה שעשתה הדרכת גור לגבר, שבמקום שיהא 'נותן' ומעניק, מה שנותן לו סיפוק עצום ותחושה עצומה של כח וביטחון, עשו אותו ל'שנורר' עלוב, העומד במעמד 'מקבל' כעני בפתח, ומי היא זו שמעניקה לו את צרכיו ואליה עיניו תלויות ? אשתו ! שבסדר העולם המתוקן היה הוא ה'מלך' המעניק ונותן לה ואליו היו עיניה נשואות כנאמר 'והוא ימשול בך'. והנה הורד מכבודו והושפל ממעלתו להיות מצפה לטובת אשתו. ומתקיים בו המאמר (ביצה לב:) ת"ר ג' חיייהן אינם חיים ואלו הן, המצפה לשלחן חבירו, ומי שאשתו מושלת עליו.

אחרית דבר

דבר אל הקורא :

אמרו חז"ל אם אין אני לי מי לי, וכשאני לעצמי מה אני, ואם לא עכשיו אימתי. ודע לך שדברים אלו מכוונים אליך ממש,

אם אין אני לי מי לי, אם לא תקח את גורלך בידך ותדאג לעתידך ולעתיד זוגתך ויוצאי חלצריך הרי אתה מפסיד ומאבד את חלקך בשני העולמות, ורק אתה תישא בתוצאה הנוראה של חדלונך.

וכשאני לעצמי מה אני, אל לך לחשוב שאתה יודע איך לנהוג, ותסתדר בכוחות עצמך וכפי הבנתך, אין הדבר כן, עליך ללמוד מיודעי דבר כיצד ואיך להעמיד את הבית במתכונתו הנכונה על פי התורה, דע לך שקיום מצות עונה מחייב לימוד וידע בסיסי בהכרת גוף האשה ודרכי הפעולה בו, שאם לא יגלו לך את אותן הדרכים לעולם לא תדע אותן. בדרך כלל מעבירים את הידע הזה בחוגי החרדים רק מפה לאוזן, לכן חפש לך איש חכם ומבין שילמדך את עיקרי הדברים, ומשם ואילך תוכל לפעול כהבנתך וכחכמתך מתוך שיתוף פעולה עם האשה אשר חנך ה'.

ונקוט כלל זה בידך, **כל עוד לא הגעתם למצב שבו האשה נהנית הנאה**

פיזית ממצות עונה לפחות כמו הבעל דע לך שעדיין לא דרכת

על מפתן חיי הנישואין על פי התורה ולמען הסר ספק אדגיש שוב, כשאמרתי

שהאשה חייבת ליהנות ממצות עונה, אין כוונתי להנאה מתשומת הלב שלך או מהקירבה אליך, אלא להנאה פיזית בדיוק כפי שאתה נהנה, ויותר ממך. ובלי זה, לא עשית כלום!!!!

אם עברו כמה חדשים מאז שנישאתם וקיימתם מצות עונה, והאשה עדיין אינה נהנית הנאה פיזית, אפשר להניח בודאות גמורה שחסר לך את הידע הבסיסי הנצרך בהכרת גוף האשה ודרכי הפעולה בו, תוכל ללמוד את הענין מכל מדריך הגון או מחבר בר דעת שיודע. אם אין לך את מי לשאול תוכל לקבל ממני קובץ למייל ובו הסבר קצר וממצה. [כמובן הקובץ לא נועד כדי לספק את יצר הסקרנות של מישהו .. והקורא אחראי להשתמש בו רק לתועלת, לצורך עצמו, ובצניעות הנדרשת], לשם כך עליך לפנות אלי למייל bit765765765@gmail.com.

בנוסף כתבתי קובץ נוסף ובו הדרכה לאשה. ההדרכה לאשה פחות נחוצה לזוג הטרי אבל **נחוצה מאוד !!** לזוג הותיק יותר (שנה - שנתיים מהחתונה). המידע שבקובץ זה הוא חדשני יותר ומעטים הזוגות שיודעים אותו. ולכן זוגות ותיקים חשופים מאד לסכנות של שחיקה באהבה עד לגירושין. למרבה הצער רוב הזוגות חושבים שהשחיקה זו גזירה משמים. ומניחים בטעות שלאהבה יש תאריך תפוגה, ותוך 4 שנים היא נעלמת. האמת היא שאשה שיודעת איך לטפל בבעלה יכולה לשמר את האהבה וגם להעצים אותה ככל שעובר הזמן. גם את הקובץ הזה ניתן לקבל בפניה למייל bit765765765@gmail.com

ואם לא עכשיו אימתי כל יום שעובר לא יחזור, וכל יום שאתה ואשתך חיים שלא על פי הנהגת התורה גורם נזק מצטבר שמקשה יותר ויותר על התיקון. ואין צריך לומר שכל ילד שבא לעולם בלא ההכנה הנכונה הרי זה מעוות לא יוכל לתקון.

ואבטיחך נאמנה ! שאם תהיה לאיש ותלמד להנהיג את ביתך כדרך התורה והמסורה אזי לא רק שביתך יהפוך לגן עדן בו תהיה אתה למלך ואשתך למלכה וילדיך לנסיכים, אלא כל צורת חיך הרוחניים והגשמיים תשתנה לחלוטין, אתה תלמד יותר טוב, תתפלל יותר טוב, תחיה בשלום ובהרמוניה עם העולם המקיף אותך, ותגלה בעצמך כוחות חדשים של חיים שמחה ויצירתיות. ומעל הכל תיצור קשר חדש עם אבינו אב הרחמן האוהב את בניו אהבה רבה ורוצה בטובתם בזה ובבא !!

ואחתום באיחול בכל לב, שתזכה לאהוב את אשתך ולשמוח בה, והיא תזכה לאהוב אותך ולשמוח בך, ותזכו יחד להשרות את השכינה בביתכם מתוך אהבה אחווה שלום ורעות, ולהביא לעולם בנים ובנות כשרים ללא שום פסול, ולגדלם ולחנכם לתורה ולמצוות מתוך אושר ועושר ושובע שמחות

יוסף רוזן

לתגובות הערות והארות : bit765765765@gmail.com

נ.ב.

בשולי החוברת אבקש לפנות בזאת להורים לבנים ולבנות המגיעים לפרקם, בתחינה ובזעקה ! אפילו אם אין בכם כח לשנות את חייכם אתם, וגמרתם אומר להמשיך כפי שהורגלתם, אל נא אחי תרעו לדורות הבאים אחריכם ! אני פונה למצפונכם כבני אדם כיהודים וכהורים, אל תבגדו באמון שנותנים בכם בניכם ובנותיכם, ותנו להם את האפשרות לחיות חיי נישואין מאושרים כדת של תורה, ואל תביאום לידי ניסיון ולידי בזיון של אותן הדרכות שהן היפך דרך התורה, המורידות שאולה ביגון ואנחה כל הבאים בשעריהם. אל תגזלו מהם את הסיכוי לאושר וחיי אהבה אחוה שלום ורעות, עם בן – בת זוגם אשר חננם הבורא.

זכור נא אב יקר את מאמר חז"ל (פסחים מט:) תניא היה רבי מאיר אומר, כל המשיא בתו לעם הארץ כאילו כופתה ומניחה לפני ארי מה ארי דורס ואוכל ואין לו בושת פנים אף עם הארץ מכה ובוועל ואין לו בושת פנים ופירשו התוספות (חולין סא. ד"ה הדורס) המשיא את בתו לע"ה כאילו כופתה לפני ארי מה ארי דורס ואוכל ואינו ממתין עד שתמות אף ע"ה מכה ובוועל ואינו ממתין עד שתתפייס. ופשוט שהדברים אמורים בכל מי שאין בו דעת לפייס.

הנאטם לבך משמוע את זעקתה האילמת של בתך אשר אהבת : 'אבא, אל תניחני לפני הארי' ?.

סוס ורוכבו

היצר ביהדות

היצר הוא נושא מרכזי מאד ביהדות בכלל ובמצות הבית בפרט. איך מתיחסים אליו ואיך נוהגים בו ?
הוא טוב או רע ? וכו'.

חשוב מאד לברר שאלה זו בצורה יסודית ומתוך המקורות, משתי סיבות. א. היצר הוא נושא מרכזי מאד בחיינו. הוא מפעיל אותנו במשך כל היממה ובמשך כל השנה. ובעוצמות גבוהות מאד. ואנחנו חייבים לדעת איך להתייחס אליו. ב. לתורה יש השקפה מאד מקורית על היצר שהיא ממש להפך מהגישה הטבעית, ואדם שלא ילמד מהמקורות לא רק שהוא עלול לטעות אלא אפשר להיות בטוחים ב 100 אחוז שהוא יטעה. וטעות ביחס ליצר היא טעות שיכולה לגמור לאדם את החיים. כפי שנראה בהמשך.

בכל הדתות היצר נחשב לדבר רע, אפשר לומר שהוא נתפס כמייצג את ה'רע בעצמו', ולהבדיל בין הטמא לטהור, כך גם אנחנו יודעים ממקורותינו. בתורה בפרשת בראשית: 'כי יצר לב האדם רע מנעוריו' ובחז"ל: 'הוא יצר הרע, הוא השטן, הוא מלאך המוות' ועוד רבים.

האדם גם מתחבר באופן טבעי לתחושה שהיצר זה משהו רע. הרי כל הדברים הרעים בעולם קורים בגללו. אנשים מזיקים לעצמם ולאחרים רק בגלל יצרם הרע ונראה שלולי היצר הרע העולם היה גן עדן ממש כולם היו טובים ותרנים וסלחנים לא היו מריבות ומלחמות וכל הבריאה היתה הרמוניה אחת גדולה. וכאן האדם שואל את עצמו הרי הבורא ברא עולם כל כך יפה אז בשביל מה הוא יצר את הדבר הנורא הזה שמשחית את הכל? ועולה התשובה מאלוהי, היצר נוצר כדי לפתותך ואתה תתגבר עליו ועל זה תקבל שכר! התשובה היא פשוטה וברורה. וכל ילד בכתה א' כבר שומע את זה וזה נכנס לו טוב לעצמות. היצר הוא רע ואם תלך אחריו יהיה לך מתוק לשניה, אבל אחר כך יהיה רע ועוד יותר רע, עד הגהינום. ואם תתגבר יהיה לך קשה לשניה, אבל אחר כך יהיה לך טוב ועוד יותר טוב, עד לגן עדן. וכך גדלנו והתחנכנו כולנו לשלוט בדחפים האימפולסיביים שלנו.

עד החתונה זה עובד לא רע. יש פה ושם נפילות. אבל אנחנו מרגישים שזה בסדר גמור, שהרי זה כל עניינו של היצר הרע שתהיה לו היכולת להפיל אותך. ולכן כל עוד אנחנו משתדלים לא ליפול וכשנפלים משתדלים לקום מהנפילה ולחזור לאיזון, אנחנו יודעים שאנחנו בסדר והכל בשליטה..

אחרי החתונה מתחיל לבעל בלגן.. מצד אחד צריך לחיות עם אשה באותו בית.. ומצד שני, האשה היא ממש היצר הרע בעצמו.. הגוף שלה, מהשער ועד הקרסול, ההופעה שלה, הקול שלה, כולם מכוונים למשוך ולעורר תאוה. מה עושים פה? אז יש פתי שאומר לעצמו: כנראה שזה נסיון עוד יותר גדול.. היצר ממש נדבק אלי, מסתובב על ידי ביום וישן לידי בלילה ולפעמים אפילו איתי במיטה, ואני חייב להיות איתו ביחד ולא לתת לו לפתות אותי.. איזו מלחמה.. בודאי כשאנצח אקבל גן עדן ענק ענק.. ואיך הוא נלחם ביצר? באותן השיטות שהשתמש בהם כשהיה בחור. מדחיקים, חושבים על דברים אחרים, בורחים מהבית. גם כשנמצאים בבית מתעלמים מהאשה, לא נותנים לה אפשרות ליצור קרבה וחום. לא קוראים בשמה. וכו'.. וכל המרבה לדכא את הקשר ואת היצר הרי זה משובח..

ומה אומרת התורה ? ומה אומרים לנו חז"ל ? התורה אומרת : 'לא טוב היות האדם לבדו' 'שארה כסותה ועונתה לא יגרע', 'ואהבת לרעך כמוך' [ומבואר בחז"ל בכמה מקומות שעיקר קיום מצוה זו הוא באשתו]. ממש תורה 'מזרחניקית' כזאת.. נופת צופים..

חז"ל אומרים : (יבמות סב:) אמר רבי תנחום א"ר חנילאי, כל אדם שאין לו אשה שריו בלא שמחה, בלא ברכה, בלא טובה. בלא שמחה דכתיב (דברים יד-כו) ושמחת אתה וביתך. בלא ברכה דכתיב (יחזקאל מד-ל) להניח ברכה אל ביתך. בלא טובה דכתיב (בראשית ב-יח) לא טוב היות האדם לבדו. במערבא אמרי, בלא תורה, בלא חומה. בלא תורה דכתיב (איוב ו-יג) האם אין עזרתי בי ותושיה נדחה ממני. בלא חומה דכתיב (ירמיה לא-כב) נקבה תסובב גבר. רבא בר עולא אמר, בלא שלום, דכתיב (איוב ה-כד) וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא. אמר ריב"ל, כל היודע באשתו שהיא יראת שמים ואינו פוקדה נקרא חוטא שנאמר וידעת כי שלום אהלך וגו'. ואמר ריב"ל חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שהוא יוצא לדרך שנא' וידעת כי שלום אהלך. ובהמשך : האוהב את אשתו כגופו והמכבדה יותר מגופו וכו' עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך. וראה עוד במאמר 'מצות עונה', בגודל מעלת החיבור מתוך אהבה. ובגודל החטא בחיבור שאינו מתוך אהבה.

אם חייב אדם לאהוב את האשה כגופו, כנראה שאסור לו להתעלם ולהדחיק את קיומה, כי אז לא יוכל לאהוב אותה. ואם כן מה יעשה עם היצר הרע ? איך ילחם עם האויב אחרי שלקחנו לו את נשקו... ובכלל האם מתקבל על הדעת שהקב"ה ברא כזו מערכת נפלאה של תענוג וחיבור, רק בכדי לפתות ולגרות אותנו עד שמפינו יזל ריר...

כנראה שצריך להתחיל ללמוד מחדש מהו היצר, מהו היחס אליו, ואיך נוהגים בו.

לא צריך לחפש הרבה. חז"ל מתייחסים לכך במפורש בהרבה מקומות. למשל (מסכת סוטה מז.) : תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר יצר תינוק ואשה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת. לגבי התינוק לא קשה להבין את הכוונה, מחד צריך לשים לו גבולות, מאידך צריך לקרב אותו ולעטוף אותו באהבה. והיכן צריך להפעיל יותר כח בקירוב או בדחיה ? כמובן, שמאל שהיא היד החלשה דוחה, ואילו הימין שהיא היד החזקה מקרבת. הכל ברור ! ומה לגבי היצר ? אותו הדבר בדיוק ! שמאל דוחה – העמדת גבולות. ואילו הימין היד החזקה, מקרבת. שמענו טוב ?? לא דיכוי. לא הדחקה ! ימין מקרבת את היצר ! אז.. צריך לשכוח את כל מה שלמדנו בכתה א' על היצר.. [1]

ובכן, יצר הוא אנרגיה .. אנחנו מונעים על יד היצר שלנו. לולי היצר לא היינו קמים בבוקר מהמיטה.. יצר הוא הדחף הפנימי להשיג הנאות. יש הנאות גבוהות כמו קרבת ה' או נתינה, ויש הנאות נמוכות.. כמו הדחף המיני. אבל היצר הדוחף הוא אותו היצר.. אוי ואבוי לנו אם נדכא את היצר ! אנחנו נאבד את טעם חיינו ואת הדחף לקום ולעשות דברים, ונשקע בדיכאון ובחדלון מוחלט. **היחס בינינו**

לבין היצר הוא היחס שבין הסוס לרוכבו. הרוכב על הסוס מהיר בהרבה מההולך

ברגליו. וגם אינו מתעייף בהליכה. אבל הוא חייב להשקיע כל הזמן מחשבה בריסון הסוס. הסוס חייב להרגיש כל הזמן שיש כאן בעל הבית מעליו שקובע לו להיכן ללכת, ויודע בדיוק לאן הם אמורים להגיע. ברגע שהסוס חש אפילו לרגע שהרוכב התבלבל ואינו יודע להיכן הוא רוצה להגיע. הוא יתחיל להשתולל ויעיף את הרוכב לכל הרוחות! [אפשר לברר את זה עם רוכבים מנוסים. זה ממש כך..].

הרמב"ן (על התורה בראשית יז ט) מכנה את אבר המין 'רב המהומה' ומפרש שלכן ניתן בו אות ברית קודש. 'רב המהומה' פירושו שיצר המין הוא סוס פרוע במיוחד.. **ועל הרוכב לדעת**

להנהיגו בקשיחות רבה, ובהחלטיות, תוך בטחון עצמי מלא! רק עם אשתך. רק בזמן המותר. ורק מתוך כונה ליצור חיבור נפשי אמיתי

ביניכם! אלו הם הוראות ההפעלה של הסוס הפרוע הזה.. ומי שמהסס או מתבלבל עלול לעוף מעל הסוס ולהתרסק אל הקרקע. אבל כשהרוכב לומד לרכב על הסוס הפרוע ולשלוט בו אז אין בין הסוסים אפילו אחד שמתגמל את רוכבו כמו הסוס הפרוע הזה.. הוא המהיר והחזק מכולם.

והדרך צלח רכב על דבר אמת!! (תהילים מה ה)

לסיום עוד שתי ידיעות חשובות: במשך שנים רבות ההדרכה הליטאית הקלאסית. התבססה רבות על מאמרו המפורסם של הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל בנין נתינה ונטילה. יסוד הדברים הוא שהצדיק הוא הנותן ואילו הנוטל הוא רשע. נתינה מביאה אהבה ואילו נטילה מביאה שנאה. ומכאן הגיעה המסקנה אם הבעל רוצה לנהוג כצדיק עליו לעסוק בנתינה ולא בנטילה זאת אומרת לעסוק בהנאת האשה ולא בהנאתו. ובכן, אין ספק שהדברים נכונים מאד והם יסוד ההבדל בין בית יהודי שהשכינה שורה בו לבית של חול.. אבל!!! וכאן יש 'אבל' גדול, המדריכים שלימדו את החתנים שכחו או שלא למדו יסוד גדול, בכדי שנתניה תקרב ולא תרחק היא חייבת להיות **מאוזנת**. נתינה מאוזנת פירושה שהנותן מקבל תמורה הוגנת עבור נתינתו. אחרת הנתינה מרוקנת אותו, ומולידה שנאה ולא אהבה!!

בנוסף וביתר עומק: כשהבעל נותן לאשתו אפשרות להנות אותו. והוא מרשה לעצמו להנות ממנה שהיא נותנת, הוא בעצם ממשיך לתת, כי הוא נותן לאשתו את העונג שבנתינה. וגם ממלא את עצמו באנרגיה כדי שיוכל לחזור ולתת וכך נוצר מעגל של נתינה אין סופית. **זוהי הנתינה הנכונה. ואשרי הזוכה לה.**

המעונין להעמיק בענין זה ילמד גם את ההקדמה לספר שערי ישר להגאון רבי שמעון שקאפ זצוק"ל שביאר את ענין הקדושה באופן נפלא ביותר. וכן את החילוק בין קדושת הקב"ה לקדושתינו.

[1] דרך אגב, יש נשים שההשוואה בינן לתינוק ויצר עלולה לפגוע בהן. ולמה צריך בכלל שמאל דוחה כלפי האשה.. נראה לי שההסבר הוא כך. ה' נתן בכל אשה תשוקה עצומה להיות עם בעלה, כל הזמן. אבל גם היא יודעת ומבינה בשכלה שאם הוא יהיה איתה כל הזמן לא תהיה פרנסה בבית.. ולכן היא מצפה ממנו שהוא זה שישים את הגבול ויגיד לה : יקירתי, אני מאד רוצה להיות איתך אבל חייב לשים לעצמי גבול.. [ראיתי פעם תיאור יפה על זה. אינני זוכר איפה.. בעל ואשה חיים באושר, והנה פרצה מלחמה וכל העם נקרא אל הדגל. הבעל ששירת בעבר בצבא רוצה גם הוא להצטרף לקריאה אל הדגל, להגן על מולדתו על ביתו על משפחתו.. אבל האשה בוכה : אל תלך, איני יכולה להישאר לבדי. תתחבא במרתף עד יעבור זעם.. אם הבעל לא יעמוד בהפצרות ובבכיות. וירד למרתף להתחבא מצו הגיוס. מה תחוש האשה כלפי עצמה. ומה תחוש כלפי בעלה ? איזה סמרטוטים אנחנו.. אבל אם הוא לא ישמע לה אלא יחבק אותה חזק ויאמר : יקירתי אין לי ברירה, אני חייב ללכת. וכשדמעות בעיניו יפנה אליה את גבו, ויצא מהבית בגו זקוף. מה תחוש האשה ? גאוה עצומה ואושר בלי קץ. איזה בעל יש לי .. גבר אמיתי. ! עם כל הכאב והבכי, האשה בתוך תוכה מעדיפה את האפשרות השניה].